

הלכות ברבית הפרות סימן רי

ג. תוספות נוספות כו
הקדמה ע"פ הר"ש
בפרק ו' דברכות
ה' שם יד
ו' משפטים הריף
והקדמה נ"ק א
מהלכות
ד' תוספות כ"ש כ"ב
תנא"ל ונ"ק פוסקים

מכריזין וכו' בשם רשב"א. ג' ניש מסמפקים עוד בברכה אחרונה (י) של יין אם מכריזין אותה (יא) על פניות. ילכן טוב לזהר שלא לשנות (יב) (אלא) פחות מפניות, או (יג) רביעית: ב (יג) הטועם את (י) התבשיל אינו צריך לברך (י) (יד) *עד רביעית, (טו) ונאפלו אם הוא בולעו. ויש אומרים ישאם הוא בולעו (טז) טעון (ח) ברכה, ולא פטרו את הטועם אלא (יז) בשחזור (ט) [ט] ופולט, (יח) נאז אפלו על הרכה אינו צריך ברכה: הגה (יט) וספק ברכות (י) להקל:

באר היטב

דף לאלל הגרעין. עמ"א: (ה) רביעית. לעיל סי' קצ כתבנו במלא לגמיו סגי בכוס גדול או אפלו פחות מזה אם שתה רב הפוס, ט"ז: (ו) התבשיל. לידע אם צריך מלח או תבלין, נשי, עמ"א וינין סי' תקסו: (ז) עד רביעית. ואפלו לטעם הרבה קדרות שרי, ומיהו אם פננתו לאכל מעט אסור לעשות הרבה פעמים דה"ל אכילה מעליגתא, מ"א, ועין בהשוכות תחת יאיר סי' קס וביד"א דה"ל: (ח) ברכה. אפלו בכלי שהוא: (ט) ופולט. דלא מקרי הנאה אלא בתוך מצוי, וא"כ ה"ה ללועס ופולט, מ"א. רצ"ע באותן שנותנין עשב שקורין טובא"ק¹ או טיטוי"ן לתוך השפופרת ומדליקין אותו ושואבין את העשן לתוך פיהם והזורין ופולטין אותו, צ"ע אי דמי לטועם ופולט שא"צ ברכה או דלמא דומה לריח שצריך לברך, ק"ו כגון שגם הגוף נהנה סי' קא דעל טובא"ק ששואבין בחטם אי"צ לברך על הריח: (י) להקל. מ"א דתב דאין זמן ספק, דאם בולע מכריז אפלו מעט, ע"ש, ועין צנרת-קנים:

משנה ברורה

על-ידי זה. ואם נמצא בתוך הגרעין גופא דבר שראוי לאכל, ואכל מה שבתוך הגרעין וזרק קלפתו הקשה (כצין פלומי"ן+ שלנו), דעת המגן-אברהם ואלה רבה (כח) דזה גס-פן הרי בקלל בדין, אחריו שאל-פל-פנים אכל מה שראוי לאכל סמנו: (י) של יין. והיא הדין (כו) שאר משקין: (יא) על פניות. דהוא (ס) שליש רביעית²⁵, דאפשר דלענן משקה גס-פן משערין כמו באכילה בכזית: (יב) אלא פחות וכו'²⁶. ובידעבד אם שתה פניות ואין לו רביעית, טוב לזהר שלא ישתה (כח) עד רב רביעית, וכל-שכן שלא ישתה (כט) כשעור ביצה, שהוא שני חלקי רביעית, ויש אומרים דעל שעורים אלו יש לברך ברכה אחרונה. ועין לעיל סימן קצ סעיף-קטן יד מה שכתבנו שם²⁷: ב (יג) הטועם וכו'. דאף-על-גב דאסור להנות מן העולם הנה בלא ברכה אפלו כל-שהוא, בין באכילה בין בשתיה, הנינו כששוכן לאכל ולשתות, (ל) אכל הקא שאין פננתו אלא לטעם לידע אם צריך מלח או תבלין, אין צריך ברכה לא לפניה ולא לאחריה; ונאפלו אם הוא אוכל קצת מהמאכל אחר הבשול ונאין ביכלתו לתקן או המאכל ורק לידע אם הוא טוב, גס-פן מצידים האלה רבה והפרי-מגדים דגם זהו בכלל טעיה²⁸, אחריו שאין פננתו לשם אכילה: (יד) עד רביעית. ועד (לא) בכלל, אכל ותר מרביעית, כיון שהוא הנאה ותר חשיב כמו שמתפזר לאכילה. ועין במגן-אברהם שכתב דעד רביעית דשרי, הנינו אפלו לטעם מהרבה קדרות, ומיהו, אם פננתו לאכל מעט אסור לעשות הרבה פעמים, דהוי לה אכילה מעליגתא. וילענן טעיה איהו דבר-אכל לידע אם הוא טוב, (לב) מצידים האחרונים דשעורו הוא רק עד פניות. ודע, דאף שבשלתין עורו כתב "אין צריך לברך", ממילא אסור לברך, והוי לה ברכה לבטלה [אחרונים]: (טו) ונאפלו אם הוא בולעו. ואם הוא פולט, (לג) מתר אפלו ביהר מרביעית בלי ברכה²⁹ גם לדעה זו: (טז) טעון ברכה. אפלו בכל-שהוא, כיון שיש לו הנאה מצוי: (יז) בשחזור ופולט. דכנה התירו כשכנתו רק לטעיה בעלמא, כיון שאין לו רק הנאה חתף מהתבשיל שטעם (לד) או מהאכל שלעס. ואותן שנותנין עשב שקורין טובא"ק לתוך השפופרת ומדליקין אותו ושואבין העשן בפיהם, נסתפק המגן-אברהם בזה אי הוי בטועם ופולט, (לה) והאחרונים החליטו בפשיטות שאין לברך על עשון הטבא"ק הנה"ט: (יח) נאז אפלו וכו'. ועל-כן הלועס לתינוק, כיון שאינו בולע, אפלו להרבה אין צריך ברכה: (יט) וספק ברכות

שער הציון

(כח) להרש"א דנקטין בזה נגד הרבנו יונה, וכל-שכן להרא"ש, ועין בפרי-מגדים וביר-אפרים. ודע דבמאמר-קדמי מספיק מאד בזה, ומכל מקום אמרי שפסק אחרונים העתיקו מהמגן-אברהם קשה להקל בזה. ודע עוד, דמה שכתב בבאר היטב "ונאפלו אם אכל הגרעין", קבר חשיגו במאמר-קדמי דאין זה המסקנא לדינא: (טו) אחרונים: (כ) אחרונים. ואף דיש להסתפק עוד דלמא פניות הוא כשליש ביצה, אולי לא מחמתין בלי האי: (כח) ט"ז. ועין לעיל בסימן קצ במשנה ברורה סעיף-קטן יד, ולכתחלה בודאי יש להחמיר בדבריו: (כט) מגן-אברהם: (ל) ואם פננתו לטעיה וזם לתנות מזה, יש לענן ולקבועה ראה מלעיל סימן רד סעיף ח דצריך לברך, אבל באמת התם שאני, דאפלו אינו מהפזר להנאה כלל צריך לברך, ומחמת-אדם משפט דצריך לברך: (לב) הרא"ש, ולקמן סימן תקסו, וכן כתב בספר נהר-שלום, עין שם: (לג) עלת-אמיר ואלה רבה: (לד) פן כתבו פה אחרונים וכן כתב הגר"א בבאורו [ולא כדמשמע באותו אחרונים דלדעה ראשונה בזה מרביעית גם בפולט אסור], ולשנא דאפלו אינו מתקדק לפי זה, והבר העיר בזה העלית-תמיר: (לד) מגן-אברהם: (לה) עין בשערי-תשובה ומגן-אברהם:

תרגום: 1 טב. 2 מקטרת. 3 מין טב. 4 שופים.

הלכות ברכת הפרות סימן רי

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יא]

על פנייתו. דהוא שליש רביעית⁽²⁵⁾.

(25) ומי שבלאו הכי מברך על המחיה על מזונות שאכל, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' רח ס"ק פב) שיוכל להוסיף על הגפן בברכת מעין שלש אפילו אם שתה יין בשיעור כזית בלבד.

[משנ"ב ס"ק יב]

אלא פחות וכו' (26) וכן, ועין לעיל סימן קצ סעיף-קטן יד מה שכתבנו שם⁽²⁷⁾.

(26) ובשתיית הכוס של הברכה, כתב לקמן (סי' רצו ס"ק ו) שאף שאין חיוב לשותות מהיין כשיעור רביעית ודי בשתיית שיעור מלא לוגמיו, מ"מ נהגים שהמבדיל שותה את כל הכוס, ונראה שהטעם כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה, כי אם ישתה רק מלא לוגמיו נכנס לספק ברכה אחרונה. וראה מה שכתבנו שם.

(27) שם כתב שמסקנת כל האחרונים שכל שלא שתה רביעית שלימה בין ביין בין בשאר משקים אינו ראוי לברך ברכה אחרונה, ושלא כהט"ז שכתב שהעיקר להלכה שאם שתה כמלא לוגמיו חייב לברך ברכה אחרונה, ולדעתו רק לכתחילה ישתה רביעית כדי לצאת לכל הדעות.

עוד כתב המשנ"ב שם, שאף ביין שרק שדעתו של אדם מתחשבת בו בפחות מרביעית, לא יברך ברכה אחרונה, משום שלא חילקו חכמים בשיעורים, ושלא כט"ז (כאן).

[משנ"ב ס"ק יג]

ואפילו אם הוא אוכל קצת מהמאכל אחר הפשוט וכו', ורק לידע

אם הוא טוב וכו', זהו בכלל טעמיה⁽²⁸⁾.

(28) והטעם את התבשיל בערב שבת משום טעמיה חיים וכו', כתב הכף החיים (סי' כג) שחייב לברך, שהרי ודאי מתכוון לאכול וכיון שמתכוון לאכול הריהו חייב לברך אפילו על כלשהו.

[משנ"ב ס"ק יד]

ואם הוא פולט, מפר אפילו ביותר מרביעית בלי ברכה⁽²⁹⁾.

(29) וכיון שראוי שלא לפלוט את המאכל משום בל תשחית, כתב הכף החיים (סי' כב וכו') שהטעם קודם גמר הבישול לידע אם צריך תיקון, יהדרה הברכה בלבו, ואם טועם לאחר הבישול לידע אם טוב הוא, יש לו לכוון לשם אכילה ולברך עליו.

[משנ"ב ס"ק יז]

והאחרונים החליטו בפשיטות שאין לברך על עשון הטאב"ק הקדו⁽³⁰⁾.

(30) והטעם שאין מברכים בעישון הטאב"ק ברכת הריח אף על פי שיש בו ריחות טובים, ביאר הערוך השלחן (סי' רטז ס"ד) שעיקר דבר זה לא נעשה בשביל ריחו הטוב, ואדרבה ריחו חזק ומר עד שיש שאינם יכולים לסבול כלל הריח, ולכן גם אם מערב בו ריח טוב, אין כוונתו בשביל הריח הטוב, אלא לסלק את הריח החזק ומר של הטאב"ק, והרי זה דומה לבשמים של בית הכסא, שכתב השו"ע לקמן (סי' ריו ס"ב) שאין מברכים עליהם [וראה מה שכתבנו שם ס"ק לא].

